



Romantik Kıskançlığın Bağlanma Stilleri, Benlik Saygısı, Kişilik Özellikleri ve Evlilik Doyumu Açısından Yordanması

Ferzan Curun¹, Muharrem Çapkın²

Predicting Jealousy: The influence of attachment styles, self-esteem, personality traits and marital satisfaction

Öz

Bu çalışmanın temel amacı evli kişilerin kıskançlık düzeyleri ile benlik saygısı, kişilik özellikleri, bağlanma stilleri ve evlilik doyumları arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırmanın ikincil bir amacı da söz konusu ilişkilerin cinsiyetler arasında nasıl bir farklılık gösterdiğini ele almaktır. Bu amaçlar doğrultusunda 99 katılımcıya Demografik Bilgi Formu, Çok Boyutlu Kıskançlık Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Anketi, Beş Faktör Kişilik Envanteri Kısa Formu ve Evlilik Yaşam Ölçeği uygulanmıştır. Daha sonra, tüm katılımcılar için ve kadın ve erkek katılımcılar için ayrı ayrı aşamalı regresyon analizleri yapılmıştır. Tüm katılımcılarla yapılan aşamalı regresyon analizi sonuçları deneyime açıklığın çok boyutlu kıskançlık ölçeğinin duygu alt ölçeğini yordadığını ve varyansın %5.2'ni açıkladığını ortaya koymuştur. Cinsiyetler için ayrı ayrı yapılan analizlerde ise kadın katılımcılar için deneyime açıklığın ve dışa dönüklüğün duygu alt ölçeğinin yordadığını ve varyansın %19.4'ü açıkladığını göstermektedir. Ölçeğin bilişsel kıskançlık alt boyutu söz konusu olduğunda dışa dönüklük değişkeni yordayıcı olarak bulunmuş ve varyansın %7'sini açıklamıştır. Yalnızca erkek katılımcılarla yapılan analizlerde kaçınan bağlanma ve sorumluluğun kıskançlığın bilişsel alt ölçeği için anlamlı yordayıcılar olduğu bulunmuş ve bu değişkenler varyansın %25'ini açıklamışlardır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar konu ile ilgili kuramsal yaklaşımlar, yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmalar temelinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıskançlık, benlik saygısı, beş faktör kişilik özellikleri, bağlanma, evlilik doyumu.

Abstract

The main purpose of the present study is to examine the relationships among jealousy, self-esteem, personality characteristics, attachment styles and marital satisfaction. The secondary aim is to investigate how these relationships vary in terms of gender. In accordance with this aim, 99 participants completed Demographic Information Form, Multidimensional Jealousy Scale, Rosenberg Self Esteem Scale, Experiences in Close Relationships Questionnaire, Five Factor Personality Inventory Short Form and Marriage Life Scale. Then, stepwise regression analyses were carried out for the whole participants and for female and male participants separately. The analyses for all participants revealed only openness to experience as a predictor of emotional jealousy subscale of multidimensional jealousy scale and explained 5.2% of the variance. The analyses performed for only women participants demonstrated openness to experience and extraversion as significant predictors of emotional jealousy sub-scale and explained 19.4% of the variance. In terms of cognitive jealousy subscale, the analyses revealed only extraversion as significant predictor which explained 7% of the variance. Lastly, the analyses carried out for only male participants demonstrated avoidant attachment and responsibility as significant predictors of cognitive jealousy scale. The results are discussed in terms of related theories and earlier research findings.

Keywords: Jealousy, self-esteem, big five personality traits, attachment, marital satisfaction.

¹ Sorumlu Yazar / Corresponding Author, Acıbadem Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye. E-Posta / E-Mail: ferzan.curun@acibadem.edu.tr

² Uzm.Psikolojik Danışman

Giriş

İkili ilişkilerde yaşanan önemli sorunlardan biri kıskançlıktır. Pines (2003), kıskançlığı, değerli bir ilişkiye veya onun yitirilmesine ya da bozulmasına yol açabilecek bir tehlikenin algılanması durumunda verilen karmaşık bir tepki olarak tanımlamıştır. Başka bir tanımlamaya göre kıskançlık, değer verilen bir ilişkinin devamına karşı hissedilen tehdit algısına verilen tepkidir (Taylor, Peplau ve Sears, 2007). Solmuş (2008) kıskançlığı; bireyin eşinin başka bir kişiyi daha çekici olarak algılaması veya rakip birinin varlığına inanması şeklinde tanımlamıştır. Bütün bu tanımlarda ortak olan; kıskançlığın, önem verilen bir ilişkiye yönelik üçüncü kişinin tehdidine ilişkin algı temelinde ele alınmasıdır. White (1981) ise kıskançlığın bireysel yönünün yansira ilişkiyel yönünü de vurgulayarak kıskançlığı ilişkinin varlığına ya da ilişkinin kalitesine yönelik tehditleri takip eden karmaşık duygu, düşünce ve eylemler bağlamında ele almıştır.

Bu tanımlamalardan yola çıkarak bu açımlayıcı çalışmada, kıskançlık üzerinde belirleyici olabilecek bağlanma, benlik saygısı, kişilik özellikleri evlilik doyumunu değişkenleri seçilmiştir. Söz edilen değişkenlerin kıskançlıkla ilişkileri daha önce çeşitli araştırmacılar tarafından ayrı ayrı gösterilmiştir. Örneğin Andaç (2004) kıskançlık üzerinde belirleyici olan bireysel, ilişkiyel ve durumsal değişkenleri, Buunk (1982), benlik saygısı, Karakurt (2001), bağlanma, Melamed (1991), kişilik özellikleri, Buunk, Salano, Zurriage ve Gonzales (2011) cinsiyet ve kültür farklılıklarını romantik kıskançlık bağlamında incelemiştir. Ancak bu değişkenleri beraberce ele alan ve evlilik ilişkisi bağlamında inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Özet olarak bu çalışmanın ana amacı bağlanma, benlik saygısı, kişilik özellikleri ve evlilik doyumunun romantik kıskançlıkla ilişkisi ele almaktır. Ayrıca, çeşitli araştırmacılar romantik ilişkilerde yaşanan kıskançlıkta cinsiyet farklılıkları olduğunu ortaya koymuşlardır(örn., Andaç, 2004; Buss ve Haselton, 2005). Bu bulgular temelinde araştırmanın ikincil bir amacı da söz konusu değişkenler açısından cinsiyetler arasında farklılık olup olmadığını incelemektir. Bu amaçlar doğrultusunda, bu bölümde sırasıyla, bağlanma, benlik, saygısı, kişilik özelliklerinin romantik kıskançlıkla ilişkileri aktarılmakta ve son olarak da araştırmanın amaç ve soruları verilmektedir.

Bağlanma ve Romantik Kıskançlık

Bebeklikte oluşan bağlanma yaşantılarının gelecekteki romantik ilişkiler konusunda belirleyici olduğu bir çok araştırmacı tarafından ortaya konulmuştur (örn., Hazan ve Shaver, 1994). Bu belirleyici etki bebek ve bakım veren arasındaki ilişkinin kalitesine bağlı olarak oluşan içsel çalışan modeller aracılığı ile olmaktadır. Bu modeller, kişiye kendisinin ne kadar değerli ve başkalarının ne kadar ulaşılabilir olduğuna ilişkin bir tür bilişsel - duygusal çerçeve işlevi görmektedir. Bu içsel çalışan modellerden yola çıkarak çeşitli araştırmacılar benlik

ve başkaları modelleri (olumlu ya da olumsuz) ya da kaygı (başkaları tarafından kabul edilme ya da reddedilme) ve kaçınma (kişinin diğeri ile yakınlık kurma ya da kaçınma eğilimi) boyutları olarak isim verdikleri boyutlar temelinde farklı bağlanma stillerini kavramsallaştırmışlardır (Collins ve Read, 1990; Griffin ve Bartholomew, 1994; Rholes ve Simpson, 2004). Güvenli bağlanma olumlu benlik ve olumlu başkaları modelini içerir (Düşük kaygı-düşük kaçınma). Diğer bir ifadeyle bu kişiler kendilerini değerli bulurlar ve ilişkilerinde yakınlık kurma konusunda rahat hissederler. Kaygılı-saplantılı bağlanma ise olumsuz benlik ve olumlu başkaları modelinin kombinasyonudur (Yüksek kaygı-düşük kaçınma). Bu kişilerde derin bir değersizlik duygusu vardır ve diğerleri ile çok fazla yakınlaşarak değer kazanmaya çalışırlar. Kaçınan bağlanma ise olumlu benlik ve olumsuz başkaları modellerinin kombinasyonudur (düşük kaygı-yüksek kaçınma). Bu kişiler özerkliği fazla vurgulayarak kendilerini değerli hissederler ve diğerlerine ilişkin olumsuz beklentileri dolayısı ile yakınlıktan kaçınırlar. Son kategori korkulu olarak isimlendirilir ve hem benlik hem de başkaları modelinin olumsuz olduğu bağlanma durumudur (Yüksek kaygı-yüksek kaçınma). Bu şekilde bağlananlar aslında kendilerini değerli hissetmek için diğerlerine son derece bağımlı olmalarına rağmen, olumsuz beklentileri dolayısı ile yakınlık kuramazlar (Griffin ve Bartholomew, 1994).

Bağlanma ve kıskançlık ilişkisi ele alındığında bu iki kavramın ortak noktalar barındırdığı düşünülmektedir. Bağlanma da, kıskançlık da, potansiyel bir ayrılık ya da ilişkiye tehdit durumlarında aktive olur ve bu durumlar ise korku, öfke, üzüntü gibi duyguları ortaya çıkar. Bütün bunlar bireylerin düşünce, duygu ve davranışları üzerinde etkili olur (Guerrero, 1998, Marzazziti ve ark., 2010). Yukarıda içsel çalışan modeller temelinde aktarılan bağlanma yaşantıları düşünüldüğünde özellikle yüksek kaygılı bireylerin benlik saygıları konusunda başkalarının onayına fazla bağımlı oldukları düşünüldüğünde kıskançlığı ve ona bağlı olumsuz duyguları fazla yaşayacakları beklenebilir. Örneğin, Knobloch, Solomon ve Cruz (2001), bağlanma kuramı temelinde kaygı boyutunun duygusal kıskançlık üzerinde direk olumlu etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Benzer biçimde Guerrero (1998), olumsuz benlik modelleri olan bireylerin olumlulara göre daha fazla bilişsel kıskançlık yaşadıklarını ve saplantılı ya da kaygılı olarak isimlendirilecek bireylerin diğerler bağlanma stillerine göre daha fazla olumsuz duygulanım yaşadıklarını ve daha fazla denetleyici davranışlar içine girdiklerini ortaya koymuşlardır. Türkiye’de Karakurt (2001) tarafından bu konuda yapılan bir çalışmada ise yüksek kaygı düşük kaçınma boyutlarını içeren saplantılı bağlanmanın davranışsal kıskançlıkla ilişki olduğu gösterilmiştir. Özet olarak bağlanma kuramı temelinde yapılan romantik kıskançlık ile ilgili araştırmalarda kişinin kendini ne derece değerli hissettiği belirleyici bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle benlik saygısının kıskançlık üzerinde açıklayıcı olabilecek diğer bir değişken olarak düşünülmüştür.

Benlik Saygısı ve Romantik Kıskançlık

Benlik saygısı konusunda çok farklı tanımlar olsa da genel olarak bu konudaki tanımların bir kısmı kişinin genel olarak kendine ilişkin ne hissettiği gibi duygusal yönü vurgulamakta bir kısmı ise kavramın bilişsel yönü vurgulayarak kavramı kişinin kendisini çeşitli beceriler ve yetenekler açısından nasıl değerlendirdiğini belirtmektedir. (Brown, 1998; Güler-Şahin, 2006; Aslan, 2006).

Romantik kıskançlık konusundaki birçok tanım kavramı benlik saygısına ya da ilişkiye tehdit olarak ele almıştır (White, 1981; Sharpsteen, 1995). White (1981) yetersizlik duyguları yüksek olan kişilerin gerçek ya da hayali bir rakibin var olması durumunda, bunu daha fazla benlik saygılarına bir tehdit olarak yaşayacaklarını önermiştir. Yapmış olduğu korelasyonel çalışma ile de iki cinsiyet için de partner olarak yetersiz hissetmenin kıskançlık ile olumlu yönde ilişki gösterdiğini ortaya koymuştur. Sharpsteen (1995), aynı konuyu deneysel olarak ele almıştır. White (1981), ilişkiye ya da benlik saygısına olan tehditlerin bağımsız bir biçimde kıskançlık üzerinde etkili olacağını belirtirken, Sharpsteen (1995) hem ilişkiye hem de benlik saygısına yönelik toplam tehdidin kıskançlık olasılığını arttırdığını bulmuştur. Ayrıca her iki tür tehdit de araştırmancının katılımcılarında kıskançlıkla bağlantılı olan öfke, üzüntü, korku gibi duyguların yaşanma olasılığını arttırmıştır. Araştırmacı bu sonuçlardan hareketle konunun bağlanma kuramına bağlı olarak incelenmesinin önemini vurgulamış ve farklı içsel çalışan modellere sahip olan bireylerin (benlik ve diğerleri modeli) benlik saygısına ya da ilişkiye yönelik farklı tehditler algılayacaklarını ve farklı biçimlerde tepki vereceklerini önermiştir. Melamed (1991) aynı konuda yapmış olduğu çalışmada romantik kıskançlık üzerinde benlik saygısının yanı sıra nevrotik kişilik özelliğinin de belirleyici olduğunu ortaya koymuştur.

Kişilik Özellikleri ve Romantik Kıskançlık

Bağlanma, benlik saygısı gibi bireysel ayrılıklara ilişkin değişkenlerin yanı sıra kişilik özelliklerinin de yakın ilişki dinamikleri üzerinde belirleyici olduğu bilinmektedir (örn. Barelds, 2005). Kişiliğe ilişkin çok farklı kuramsal perspektifler olmasına rağmen McCrae ve John (1992) belirttiği gibi beş faktör modeli, kişilik gibi oldukça geniş bir yelpazede yer alan bir kavramın bütünleştirilmesi, kişilik özellikleriyle davranışlar arasındaki ilişkilerin sistematik bir biçimde incelenebilmesine olanak sağlaması ve kişiliği beş faktöre dayandırarak genel bir tanımlama olanağı sunması açısından oldukça yararlıdır. Beş faktör; dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge ve gelişime (yeniliklere) açıklık şeklinde kavramlaşmaktadır (McCrae ve John, 1992; Solmuş, 2004). Aktarılan nedenlere dayanarak bu çalışmada da kişilik özellikleri beş faktör modeline dayandırılarak ele alınmakta ve ölçülmektedir. Spesifik olarak kıs-

kançlık ve beş faktör modeli temelinde yapılmış sadece bir çalışmaya rastlanmıştır. Wade ve Walsh (2008) tarafından yapılan beş faktör ile kıskançlık ilişkisini inceleyen bir çalışmada beş faktörden hiç birinin kıskançlık ile ilişki göstermediği bulunmuştur. Araştırmacılar üniversite öğrencileri üzerinde yürüttükleri çalışmalarında kişilik ve kıskançlık arasında ilişki bulunmamasının ilişki statüsünün (evli, bekar vs.) ve uzunluğunun söz konusu ilişkiye aracılık edebileceğinden kaynakla bileceğini belirtmişlerdir. Bu çalışmanın örneklemini yetişkin ve evli bireyler oluşturduğu için bu konudaki sonuçlar farklılaşabilir. Ayrıca evli bireylerinin, bireysel özelliklerinin yanısıra ilişkiden aldıkları doyum düzeyleri de kıskançlığın yordanmasında belirleyici olabilir.

Evlilik Doyumu ve Romantik Kıskançlık

White (1981) ve Sharpsteen (1995) gibi araştırmacılar kıskançlığın yalnızca bireyin benliğine yönelik bir tehdit olmayıp, aynı zamanda ilişkiye yönelik de bir tehdit olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle, belirtilmiş olan bireysel değişkenlerin yanısıra ilişki doyumunun da kıskançlıkta belirleyici olacağı düşünülmüştür.

Evlilik ve kıskançlık arasındaki ilişki incelendiğinde evli olmayan bireylerin evlilere göre daha fazla kıskançlık gösterdikleri bulunmuştur (Demirtaş, 2004). Benzer biçimde Gatzeva ve Paik (2011), farklı ilişki statüleri olan- evli, beraber yaşayan ve yaşamayan- bir örnekleme yürüttükleri çalışmalarında evliliğin birlikte yaşayanlara ya da diğer ilişki türlerine göre daha az kıskançlık çatışması ile ilişkili olduğunu göstermişlerdir. Ancak, kıskançlık çatışması var olduğunda gruplar arasında ilişki doyumu açısından en fazla zarar gören grubun evlilerin oluşturduğu bulunmuştur. İlişki doyumu ve kıskançlık ilişkisi incelendiğinde, Dugosh (2000), doyum ve kıskançlık ilişkisini inceleyen çalışmaların sonuçlarının tutarsız olduğunu aktarmaktadır. Bu konuda kendi, yürüttüğü çalışmada, kıskançlığın tek başına ilişki doyumunun zayıf bir yordayıcısı olduğunu ancak kişinin partnerine duyduğu aşkın derecesi ile birlikte ilişki doyumunun anlamlı bir yordayıcısı haline geldiğini göstermiştir. Bu konuda, Guerrero ve Elot (1992) ise evlilik doyumunun bilişsel, duygusal ve davranışsal kıskançlık ile olumsuz korelasyon gösterdiğini ortaya koymaktadır. Diğer yandan Andersen, Eloy, Guerrero ve Spitzberg (1995), bilişsel kıskançlığın duygusal kıskançlığa göre ilişki doyumunun daha önemli bir yordayıcısı olduğunu ortaya koymaktadırlar. Sonuç olarak, Dugosh'un da (2000) belirttiği gibi bu alanda yapılan araştırmalar farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın örneklemini olan evli çiftlerde de evlilik doyumunun bilişsel, duygusal ve davranışsal kıskançlığı yordayıp yordamadığı ve/veyane derece yordadığı sorusuna yanıt aranmaktadır.

Özet olarak bu açılımlı çalışmada bağlanma, benlik saygısı, kişilik özellikleri ve evlilik doyumu değişkenlerinin romantik kıskançlıkla nasıl bir ilişki

gösterdiği sorusuna cevap aranmaktadır. Ayrıca, gerek evrimsel bakış açısı, gerekse bu alanda yapılan çalışmalar bu konuda cinsiyet farklılıklarının olduğunu ortaya koymaktadır (örn., Andaç,2004; Buss ve Haselton, 2005). Bu bağlamda, araştırmanın değişkenleri açısından cinsiyetler arasında farklılık olup olmadığı da incelenmektedir. Araştırmanın temel soruları şunlardır:

Tüm katılımcılarla ve kadın ve erkek katılımcılarla ayrı ayrı yapılan analizlerde bağlanma (kaygı-kaçınma boyutları), benlik saygısı, beş faktör kişilik özellikleri (dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge ve gelişime-yeniliklere açıklık) ve evlilik doyumu değişkenleri çok boyutlu kıskançlık ölçeğinden alınan toplam puanı yordamakta mıdır?

Tüm katılımcılarla ve kadın ve erkek katılımcılarla ayrı ayrı yapılan analizlerde bağlanma (kaygı-kaçınma boyutları), benlik saygısı, beş faktör kişilik özellikleri (dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge ve gelişime-yeniliklere açıklık) ve evlilik doyumu değişkenleri çok boyutlu kıskançlık ölçeğinin duygusal kıskançlık alt boyunu yordamakta mıdır?

Tüm katılımcılarla ve kadın ve erkek katılımcılarla ayrı ayrı yapılan analizlerde bağlanma (kaygı-kaçınma boyutları), benlik saygısı, beş faktör kişilik özellikleri (dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge ve gelişime-yeniliklere açıklık) ve evlilik doyumu değişkenleri çok boyutlu kıskançlık ölçeğinin bilişsel kıskançlık alt boyutunu yordamakta mıdır?

Tüm katılımcılarla ve kadın ve erkek katılımcılarla ayrı ayrı yapılan analizlerde bağlanma (kaygı-kaçınma boyutları), benlik saygısı, beş faktör kişilik özellikleri (dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge ve gelişime-yeniliklere açıklık) ve evlilik doyumu değişkenleri çok boyutlu kıskançlık ölçeğinin davranışsal kıskançlık alt boyutunu yordamakta mıdır?

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın katılımcıları 99 evli kişiden oluşmaktadır. Katılımcılar, gönüllülük esasına göre, ölçekleri yanıtlamışlardır. Katılımcıların tamamı evli olmakla birlikte ve çalışmaya çift olarak katılmaları zorunlu tutulmamıştır. Araştırmaya katılan bireylerin tamamı İstanbul'da yaşamaktadır. Katılımcılar demografik bilgi formunu doldurduktan sonra ölçekleri cevaplamışlardır. Araştırmaya katılanların 50'si (% 50,5) kadın, 49'u (% 49,5) erkektir. Katılımcıların yaşları 25 ile 58 arasında değişmektedir ve yaş ortalaması 35,515 (s=7,22) yıldır. Katılımcıların 2'si ilköğretim (% 2.0), 9' u lise (% 9.1), 71'i üniversite (% 71,7) ve 17'si de lisans üstü (% 17.2) eğitim aldıkları görülmektedir. Çalışma durumuna göre katılımcılara bakıldığında; katılımcılardan 5inin(% 5.1) çalışmadığını bildirdiği, 31'inin (% 31.3) özel sektörde çalıştığı, 60'ının (% 60.6) devlet memuru olduğu

ve 3'ünün de (% 3.0) serbest çalıştığı anlaşılmaktadır. Katılımcılara aylık geliri sorulduğunda, 5'i (%5.1) aylık gelirlerinin 1000 TL'nin altında olduğunu 85'i (% 85.9) gelirlerinin 1000-4000 TL arasında olduğunu ve 9'u da (% 9.1) aylık gelirlerinin 4000 TL'nin üstünde olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar, 43'ü (% 43.4) çocuk sahibi olduğunu, 56'sı (%56.6) çocuğu olmadığını belirtmişlerdir. Katılımcıların evlilik biçimine bakıldığında 11'i (% 11.1) görücü usulü ile, 87'si de (% 87.9) anlaşarak evlendikleri anlaşılmaktadır. Her iki evlenme biçiminin dışında diğer seçeneğini işaretleyen katılımcı sayısı, 1dir (%1.0) dir. Katılımcıların evlilikle ilgili bilgileri incelendiğinde, evlilik sürelerinin 1 yıl ile 35 yıl arasında ve ortalama 8,6 (s=7,510) yıl olduğu görülmektedir. Evlilik öncesi tanışıklık süresi ortalama olarak 3,5 (s=3,7) yıldır. Katılımcıların evlendikleri yaş, 18 ve 42 arasında değişmektedir, ortalama 26,78 (s=3.92) tür.

II.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla, Demografik Bilgi Formu, Çok Boyutlu Kıskançlık Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Anketi, Beş Faktör Kişilik Envanteri Kısa Formu, Evlilik Yaşam Ölçeği kullanılmıştır

II.2.1. Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formunda, katılımcıların, cinsiyetleri, yaşları, eğitim durumları, meslekleri, aylık gelirleri, çalışma durumları, evlilik yılları, çocuklarının olup olmadığı ve varsa sayıları, evlilik biçimleri, kaçınıcı evlilikleri olduğu, kaç yıldır evli oldukları, evlenmeden önceki tanışma sürelerine ilişkin 12 adet soru bulunmaktadır. Bu soruların bir kısmı açık uçlu, diğerleri derecelendirilmiş şıkları içeren sorulardır.

II.2.2. Çok Boyutlu Kıskançlık Ölçeği

Pfeiffer and Wong (1987) tarafından geliştirilmiş olan ölçeğin amacı kıskançlık durumunda ortaya çıkan, bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkileri ölçmektir. Ölçek 7 basamaklı Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten hem toplam puan, hem de her bir alt ölçeğe ait puan elde edilebilmektedir. Toplam puanda ve her bir alt ölçekte puanın artması toplam kıskançlığın ya da alt ölçeğin ölçtüğü kıskançlık puanının arttığı anlamına gelmektedir.

Orijinal ölçek için yapılan faktör analizi çalışması sonucunda üç faktör belirlenmiştir. İlk faktör varyansın % 33.1'ini, ikincisi, 13.6'sını ve üçüncüsü 11.7' sini açıklamıştır. Faktörler bilişsel kıskançlık, davranışsal kıskançlık ve duygusal kıskançlık olarak isimlendirilmiştir. Her bir faktörde 8 madde bulunmaktadır. Yapılan güvenirlik çalışmasında alt ölçeklerin güvenirliği .80 ile .90 arasında bulunmuştur.

Bu çalışmada ölçeğin Türk kültürüne Karakurt (2001) tarafından uyarlanmış hali kullanılmıştır. Öncelikle çeviri ve tersine çeviri işlemleri uzmanlarca yapılmıştır. Daha sonra, faktör analizi yapılmış ve analizin sonucunda ölçeğin orijinali ile tutarlı bir biçimde -bilişsel, duygusal ve davranışsal kıskançlık alt ölçekleri- üç faktör elde edilmiştir. Bu faktörler varyansın %61'ini açıklamıştır. İlk faktör olan bilişsel kıskançlık varyansın %23'ünü açıklamış, ikinci faktör olan davranışsal kıskançlık %21'ini ve üçüncü faktör olan duygusal kıskançlık ise %18'ini açıklamıştır. Araştırmacının pilot çalışmasında alfa değerleri bilişsel kıskançlık için .91, davranışsal kıskançlık için .86 ve duygusal kıskançlık için .86 olarak bulunmuştur. Orjinal çalışmasında ise alfa değerleri duygusal kıskançlık için .81, davranışsal kıskançlık için .80 ve bilişsel kıskançlık için .84 bulunmuştur. Bu çalışmada da iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Bu değerler duygusal kıskançlık için .86, davranışsal kıskançlık için .87 ve bilişsel kıskançlık için .96 olarak bulunmuştur.

II.2.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri, yakın ilişkilerde yaşanan ve bağlanmada temel iki boyut olan kaygı ve kaçınmayı ölçmek amacıyla Brennan, Clark ve Shaver (1998) tarafından geliştirilmiştir. Öncelikle bağlanma ile ilişkili 60 kavramı içeren 482 maddelik bir havuz oluşturmuşlar, daha sonra maddeleri araştırmacılar arasındaki tutarlık temelinde 323'e düşürmüşlerdir. Yaptıkları faktör analizi sonucunda elde edilen 36 maddeden oluşan ölçekte, kaygı 18 madde ile kaçınma 18 madde ile ölçülmektedir. Yedi basamaklı değerlendirme ile belirtilen maddenin katılımcıyı ne kadar tanımladığını belirtmesi istenmektedir (Örnek; 1 = Kesinlikle katılmıyorum, 7 = Kesinlikle katılıyorum). Ölçeğin iç tutarlık katsayıları, sırasıyla 0.86 ve 0.90 olarak bulunmuştur. Kaygı alt boyuttan alınan yüksek puan yüksek kaygı düzeyine, kaçınma alt boyuttan alınan yüksek puan yüksek kaçınma düzeyine işaret etmektedir.

Ölçek Türkiye'de çeşitli araştırmacılar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır ve geçerlik ve güvenirlik çalışmaları mevcuttur (Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal, 2005). Ölçeğin bu çalışmada kullanılan versiyonu Karakurt'un (2001) çalışmasından alınmıştır. Araştırmacı yapmış olduğu faktör analizi sonucunda ölçeğin iki faktörlü yapısını doğrulamıştır ve söz konusu iki faktör varyansın %35.84'ünü açıklamıştır. İlk faktör olan ve 18 madde içeren kaçınma varyansın %20'sini açıklarken, diğer faktör olan ve yine 18 madde içeren kaygı varyansın %15.8'ini açıklamıştır. İç tutarlık katsayıları ise kaçınma için .89 ve kaygı için .86 olarak bulunmuştur. Bu çalışma için de iç tutarlık katsayılarına bakılmış ve değerler kaçınma için .79 ve kaygı için .75 olarak bulunmuştur.

II.2.4. Rosenberg Benlik Saygısı leği

Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen ölçek uhadaroğlu (1986) tarafından Türkçeye adapte edilmiştir. Ölçeğin geçerlik katsayısı .71 ve test tekrar test yöntemi kullanılarak hesaplanan güvenirlik katsayısı .75 olarak bulunmuştur. Ölçek 63 sorudan ve 12 alt kategoriden oluşmaktadır. Bu çalışmada araştırmanın amacı doğrultusunda benlik saygısını ölçmeye yönelik ilk 10 madde kullanılmıştır (Aslan, 2006). Bu çalışmada iç tutarlık katsayısına bakılmış ve ve alfa değeri .79 olarak bulunmuştur.

II.2.5. Beş Faktör Kişilik Envanteri Kısa Formu

Beş Faktör kişilik modeli çerçevesinde bu kişilik özelliklerini ölçen çeşitli ölçekler mevcuttur. Bu alışmada Somer ve Goldberg (1999) tarafından geliştirilen beş faktör kişilik envanterinin kısa formu kullanılmıştır. Söz konusu beş faktör dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, duygusal denge ve yeniliklere açıklıktır. Formda her faktörü beş madde temsil etmektedir. Öncelikle ölçeğe ilişkin Türkçe sıfatların seçimi uzman bir ekiple gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar birbirinden bağımsız iki ayrı veri seti ile yaptıkları çalışmaların ikisinde de yaptıkları faktör analizleri ile beş faktörlü yapıyı ortaya koymuşlardır. Dışadönüklük, sorumluluk, uyumluluk, duygusal denge ve yeniliklere açıklık leklerinin alfa değerleri sırasıyla; .78, .78, .80, .76 ve .82 bulunmuştur (Somer ve Goldberg, 1999). Bu çalışmada yapılan iç tutarlık çalışmasında ise bulunan değerler sırasıyla .82, .83, .86, .82 ve .79 dur.

II.2.6. Evlilik Yaşam leği

Tezer (1986;1996) tarafından geliştirilen ölçek, evlilik ilişkisinden eşlerin sağladıkları genel doyum düzeylerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçek 10 sorudan oluşmaktadır. 5'li dereceleme tipi bu ölçekten alınabilecek en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10'dur. Geçerliliği belirlemek için, ölçek evli ve boşanmış bireylere uygulanmış ve grupların ölçekten aldıkları puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($t=6.23, p<0.01$). Bu bulgu da ölçeğin dış ölçüte göre geçerliğinin kanıtı olarak gösterilmiştir. Ölçeğin test - tekrar test yöntemi ile belirlenen güvenirlik kat sayısı 0.85, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise erkek grubunda 0.88, kadın grubunda 0.91 olarak bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Tezer, 1986; 1996). Bu çalışmada ise alfa güvenirlik katsayısı. 90 olarak bulunmuştur.

II.3. İşlem

Veri toplama araçları bölümünde söz edilen ölçeklere bir adet yönerge eklenerek ölçek bataryası oluşturulmuştur. Ölçek bataryaları, her eř için ayrı bir zarfa konularak ve zarflar başka bir zarfın içine konularak ağızları kapalı bir

biçimde eşlere verilmek üzere hazırlanılmıştır. Yönergede, eşlerin ölçekleri yalnız başlarına ve diğerinden bağımsız olarak doldurmaları gerektiği, verecekleri yanıtların yalnızca araştırma amaçlı kullanılacağı ve gizli tutulacağı belirtilmiştir. Katılımcılara yönergede belirtilen açıklamalar tekrar aktararak, ölçekleri ayrı ayrı kapalı zarfa koyup yapıştırıp araştırmacıya geri vermeleri istenmiştir. Ölçek bataryaları 150 kişiye uygulanmış, 110 kişiden geri dönüş gelmiş, bunlardan 99 kişiden gelen veri araştırmada kullanılabilmiştir.

BULGULAR

Bilindiği gibi bu çalışmanın temel amacı evli bireylerde bağlanma, benlik saygısı, beş faktör kişilik özellikleri ve evlilik doyumu değişkenlerinin kıskançlığı yordama gücünü araştırmak ve söz konusu gücün cinsiyetler arasında farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda önce tüm katılımcılar için, sonra kadın ve erkek katılımcıları ayrı ayrı ele alarak aşamalı regresyon analizleri yapılmıştır. Söz konusu analizlerde öncelikle bağımlı değişken olarak çok boyutlu kıskançlık ölçeğinin toplam puanı, daha sonra alt boyutları olan duygusal, davranışsal ve bilişsel kıskançlık alınmıştır.

Tüm Katılımcılarla Yapılan Analizler

Tablo 1’de görüldüğü gibi kıskançlık toplam puan bağımlı değişken, bağlanma (kaygı ve kaçınma boyutları), benlik saygısı, beş faktör kişilik özellikleri (dışa dönüklük, sorumluluk, uyumluluk, duygusal denge ve deneyime açıklık) ve evlilik doyumu bağımsız değişken olarak alınarak aşamalı regresyon analizi yapılmış ancak istatistiki olarak anlamlı bir sonuç bulunmamıştır ($F=0,506$; $p=0,866>0,05$).

Tablo 1. Çok boyutlu Kıskançlık Ölçeğinin Toplam Puanını Yordayan Değişkenler (Aşamalı Regresyon Analizi)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	T	P	F	Model (p)	R ²
Toplam Kıskançlık	Sabit	71,922	1,906	0,060	0,506	0,866	-0,047
	Benlik saygısı	-0,629	-1,131	0,261			
	Kaygı	-0,183	-0,672	0,504			
	Kaçınma	0,177	0,754	0,453			
	Evlilik doyumu	0,063	0,207	0,837			
	Dışa dönüklük	0,137	0,195	0,846			
	Sorumluluk	0,122	0,160	0,874			
	Uyumluluk	-0,337	-0,451	0,653			
	Duygusal denge	0,129	0,202	0,841			
Deneyime açıklık	0,982	1,387	0,169				

Kıskançlık ölçeğinin duygu alt boyutu için aynı bağımsız değişkenlerle yapılan aşamalı regresyon analizi sonucunda yalnızca deneyime açıklık değişkeninin duygusal kıskançlığı yordadığı ve varyansın % 5,2'sini açıkladığı bulunmuştur ($F=6,376$; $p=0,013<0,05$) (Tablo 2).

Tablo 2. Çok boyutlu Kıskançlık Ölçeğinin Duygu Alt Ölçeği Puanını Yordayan Değişkenler (Aşamalı Regresyon Analizi)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	T	P	F	Model (p)	R ²
Kıskançlık duygusal	Sabit	-1,434	-0,238	0,812	6,376	0,013	0,052
	Deneyime açıklık	0,751	2,525	0,013			

Çok boyutlu kıskançlık ölçeğinin davranışsal alt boyutunun söz edilen bağımsız değişkenlerden etkilenme durumunu test etmek için yapılan regresyon analizi ($F=0,469$; $p=0,875>0,05$) ve ölçeğin bilişsel alt boyutu için yapılan analizlerde istatistiki olarak anlamlı sonuçlara ulaşamamıştır ($F=1,172$; $p=0,325>0,05$) (Tablo 3 ve 4).

Tablo 3. Çok boyutlu Kıskançlık Ölçeğinin Davranış Alt Ölçeği Puanını Yordayan Değişkenler (Aşamalı Regresyon Analizi)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	T	P	F	Model (p)	R ²
Kıskançlık davranışsal	Sabit	29,615	1,716	0,090	0,469	0,875	-0,045
	Benlik saygısı	-0,183	-0,581	0,563			
	Kaygı	-0,142	-0,989	0,325			
	Evlilik doyumu	0,130	0,756	0,452			
	Deneyime açıklık	0,517	1,290	0,200			
	Duygusal denge	-0,211	-0,584	0,561			
	Uyumluluk	-0,140	-0,330	0,742			
	Sorumluluk	-0,076	-0,176	0,860			
	Dışa dönüklük	0,054	0,137	0,891			

Tablo 4. Çok boyutlu Kıskançlık Ölçeğinin Biliş Alt Ölçeği Puanını Yordayan Değişkenler (Aşamalı Regresyon Analizi)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	T	P	F	Model (p)	R ²
Kıskançlık bilişsel	Sabit	47,335	3,905	0,000	1,172	0,325	0,014
	Benlik saygısı	-0,222	-1,003	0,318			
	Kaygı	-0,114	-1,129	0,262			
	Evlilik doyumu	0,137	1,138	0,258			
	Deneyime açıklık	-0,346	-1,229	0,222			
	Duygusal denge	0,252	0,994	0,323			
	Uyumluluk	0,041	0,136	0,892			
	Sorumluluk	0,216	0,713	0,478			
	Dışa dönüklük	-0,070	-0,252	0,802			

Kadın ve erkek katılımcılar için ayrı ayrı yapılan analizler

Aynı analizler kadın ve erkek katılımcılar için tekrarlanmıştır. Kadın katılımcılar için kıskançlık toplam puan bağımlı değişken bağlanma (kaygı ve kaçınma boyutları), benlik saygısı, beş faktör kişilik özellikleri (dışa dönüklük, sorumluluk, uyumluluk, duygusal denge ve deneyime açıklık)ve evlilik bağımsız değişken olarak alınarak ve stepwise regresyon analizi yapılmış ve istatistiki olarak anlamlı bir sonuç bulunmamıştır (F=0,644; p=0,752>0,05) (Tablo 5).

Tablo 5. Yalnızca Kadın Katılımcılar için Çok boyutlu Kıskançlık Ölçeğinin Toplam Puanı Yordayan Değişkenler (Aşamalı Regresyon Analizi)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	T	P	F	Model (p)	R ²
Toplam Kıskançlık	Sabit	59,651	1,433	0,160	0,644	0,752	-0,070
	Benlik saygısı	-0,325	-0,445	0,659			
	Kaygı	-0,277	-0,927	0,360			
	Kaçınma	0,177	0,608	0,547			
	Evlilik doyumu	0,137	0,371	0,712			
	Dışa dönüklük	0,157	0,182	0,856			
	Sorumluluk	-0,373	-0,363	0,718			
	Uyumluluk	0,305	0,375	0,710			
	Duygusal denge	-0,701	-0,938	0,354			
	Deneyime açıklık	1,444	1,768	0,085			

Kadın katılımcıların duygusal kıskançlık düzeyi söz konusu olduğunda; sırasıyla ilişki, deneyime açıklık ve dışa dönüklük olmak üzere bağımsız değişkenlerden ikisi analize dâhil olmuştur. Bu değişkenlerin açıkladığı toplam varyans %19,4'tür ve bu anlamlı bir değerdir ($F=6,883; p=0,002<0,01$) (Tablo 6).

Tablo 6. Yalnızca Kadın Katılımcılar için Çok boyutlu Kıskançlık Ölçeğinin Duygu Alt Ölçeği Puanını Yordayan Değişkenler (Aşamalı Regresyon Analizi)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	T	p	F	Model (p)	R ²
Kıskançlık duygusal	Sabit	-19,954	-2,295	0,026	6,883	0,002	0,194
	Deneyime açıklık	0,899	2,578	0,013			
	Dışa dönüklük	0,770	2,189	0,034			

Bağımlı değişkenin üzerinde yordayıcı olmayan diğer değişkenler regresyon analizinin dışında kalmıştır. Söz edilen iki değişkenin bağımlı değişkenin varyansını açıklamadaki katkısı incelendiğinde, deneyime açıklığın varyansın %13'ünü ($F=8,315; p=0,006<0,05$) açıkladığı, dışa dönüklük analize dahil olduğunda açıklanan varyansın %19,4'e ($F=6,883; p=0,002<0,05$) görülmektedir. Kadın katılımcıların kıskançlık davranışsal düzeyinin ölçeklerden etkilenme durumunu test etmek için yapılan regresyon modeli, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($F=1,183; p=0,332>0,05$) (Tablo 7).

Tablo 7. Yalnızca Kadın Katılımcılar için Çok boyutlu Kıskançlık Ölçeğinin Davranış Alt Ölçeği Puanını Yordayan Değişkenler (Aşamalı Regresyon Analizi)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	T	P	F	Model (p)	R ²
Kıskançlık davranışsal	Sabit	21,381	0,953	0,346	1,183	0,332	0,033
	Benlik saygısı	-0,105	-0,268	0,790			
	Kaygı	-0,228	-1,415	0,165			
	Kaçınma	-0,042	-0,270	0,788			
	Evlilik doyumu	0,115	0,576	0,568			
	Dışa dönüklük	-0,141	-0,302	0,764			
	Sorumluluk	0,087	0,158	0,876			
	Uyumluluk	0,600	1,367	0,179			
	Duygusal denge	-0,764	-1,896	0,065			
Deneyime açıklık	0,807	1,833	0,074				

Kadın katılımcıların kıskançlık bilişsel puanları söz konusu olduğunda yalnızca dışa dönüklük değişkeni bilişsel kıskançlığı yordamıştır ve varyansın %7'sini açıklamıştır; bu da anlamlı bir değerdir ($F=4,691$; $p=0,035<0,05$) (Tablo 8).

Tablo 8. Yalnızca Kadın Katılımcılar için Çok boyutlu Kıskançlık Ölçeğinin Biliş Alt Ölçeği Puanını Yordayan Değişkenler (Aşamalı Regresyon Analizi)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	T	P	F	Model (p)	R ²
Kıskançlık bilişsel	Sabit	50,872	7,634	0,000	4,691	0,035	0,070
	Dışa dönüklük	-0,768	-2,166	0,035			

Erkek katılımcıların toplam kıskançlık düzeyinin ölçeklerden etkilenme durumunu test etmek için yapılan regresyon modeli, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($F=0,317$; $p=0,964>0,05$) (Tablo 9).

Tablo 9. Yalnızca Erkek Katılımcılar için Çok boyutlu Kıskançlık Ölçeğinin Toplam Puanını Yordayan Değişkenler (Aşamalı Regresyon Analizi)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	T	P	F	Model (p)	R ²
Toplam Kıskançlık	Sabit	113,176	1,545	0,131	0,317	0,964	-0,147
	Benlik saygısı	-1,030	-1,036	0,306			
	Kaygı	-0,416	-0,783	0,439			
	Kaçınma	0,130	0,321	0,750			
	Evlilik doyumu	0,095	0,185	0,854			
	Dışa dönüklük	0,506	0,406	0,687			
	Sorumluluk	1,112	0,845	0,403			
	Uyumluluk	-1,071	-0,664	0,510			
	Duygusal denge	-0,145	-0,102	0,919			
Deneyime açıklık	0,442	0,330	0,743				

Erkek katılımcıların kıskançlık duygusal düzeyinin ölçeklerden etkilenme durumunu test etmek için yapılan regresyon modeli, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($F=0,450$; $p=0,899>0,05$) (Tablo 10).

Tablo 10. Yalnızca Erkek Katılımcılar için Çok boyutlu Kıskançlık Ölçeğinin Duygu Alt Ölçeği Puanını Yordayan Değişkenler (Aşamalı Regresyon Analizi)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	T	P	F	Model (p)	R ²
Kıskançlık duygusal	Sabit	50,341	1,400	0,169	0,450	0,899	-0,115
	Benlik saygısı	-0,408	-0,837	0,408			
	Kaygı	-0,094	-0,359	0,721			
	Kaçınma	-0,206	-1,036	0,307			
	Evlilik doyumu	-0,164	-0,654	0,517			
	Dışa dönüklük	-0,125	-0,205	0,839			
	Sorumluluk	0,149	0,231	0,818			
	Uyumluluk	-0,376	-0,475	0,637			
	Duygusal denge	0,087	0,125	0,901			
Deneyime açıklık	0,605	0,922	0,362				

Erkek katılımcıların kıskançlık bilişsel düzeyinin ölçeklerden etkilenme durumunu test etmek için yapılan regresyon modeli, istatistiksel olarak anlamlıdır (F=9,110; p=0,000<0,05) (Tablo 11).

Tablo 11. Yalnızca Erkek Katılımcılar için Çok boyutlu Kıskançlık Ölçeğinin Davranış Alt Ölçeği Puanını Yordayan Değişkenler (Aşamalı Regresyon Analizi)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	B	T	P	F	Model (p)	R ²
Kıskançlık davranışsal	Sabit	53,120	1,265	0,213	0,411	0,922	-0,124
	Benlik saygısı	-0,504	-0,885	0,382			
	Kaygı	-0,223	-0,734	0,467			
	Kaçınma	0,025	0,109	0,914			
	Evlilik doyumu	0,132	0,450	0,655			
	Dışa dönüklük	0,547	0,766	0,448			
	Sorumluluk	0,282	0,374	0,711			
	Uyumluluk	-0,942	-1,020	0,314			
	Duygusal denge	-0,103	-0,127	0,900			
Deneyime açıklık	0,117	0,153	0,879				

Kaçınma 1 birim arttığında, kıskançlık bilişsel 0,355 birim artmaktadır. (B=0,355; t=3,550; p=0,001<0,05). Sorumluluk 1 birim arttığında, kıskançlık

bilişsel 0,721 birim artmaktadır ($\beta=0,721$; $t=2,600$; $p=0,013<0,05$). Kaçınma ve sorumluluk değişkenleri, kıskançlık bilişsel düzeyini 0,253 oranında açıklamaktadır ($R^2=0,253$). Son olarak, Erkek katılımcıların kıskançlık davranışsal düzeyinin ölçeklerden etkilenme durumunu test etmek için yapılan regresyon modeli, istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F=0,411$; $p=0,922>0,05$) (Tablo 12).

Tablo 12. Yalnızca Erkek Katılımcılar için Çok boyutlu Kıskançlık Ölçeğinin Biliş Alt Ölçeği Puanını Yordayan Değişkenler (Aşamalı Regresyon Analizi)

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	β	T	P	F	Model (p)	R^2
Kıskançlık bilişsel	Sabit	-1,985	-0,203	0,840	9,110	0,000	0,253
	Kaçınma	0,355	3,550	0,001			
	Sorumluluk	0,721	2,600	0,013			

Tartışma

Bilindiği gibi bu açılımlı çalışmanın amacı evli bireylerde kıskançlığın bağlanma, benlik saygısı, beş faktör kişilik özellikleri ve evlilik doyumu ile ilişkilerini ortaya koymak ve bu değişkenler temelinde kıskançlığın yordanmasında cinsiyet farkı olup olmadığını ele almaktır. Bu amaçları incelemek için, öncelikle tüm katılımcılarla, daha sonra kadın ve erkek katılımcılarla ayrı aşamalı regresyon analizleri yapılmıştır. Söz konusu analizlerde çok boyutlu kıskançlık ölçeğinin toplam puanı ve alt ölçekleri olan duygusal, bilişsel ve davranışsal kıskançlık bağımlı değişken, diğer değişkenler ise bağımsız değişken olarak ele alınmıştır.

Araştırmada kıskançlık çok boyutlu bir kavram olarak ele alınmıştır ve Pfeiffer ve Wong (1989) tarafından geliştirilen ve Karakurt (2001) tarafından kültürümüze uyarlanan çok boyutlu kıskançlık ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, duygusal, bilişsel ve davranışsal kıskançlık olmak üzere bağımsız üç alt boyut içerir. Bu bağlamda, hem toplam puan, hem de duygusal, bilişsel ve davranışsal kıskançlık alt ölçeklerinin araştırmanın değişkenleri ile ilişkileri ele alınmıştır.

Tüm katılımcılarla kıskançlık toplam puan, duygusal kıskançlık, bilişsel kıskançlık ve davranışsal kıskançlık için yapılan analizlerde çok boyutlu kıskançlık ölçeğinin toplam puanı ve bilişsel ve davranışsal alt boyutu için anlamlı sonuçlar bulunmamış, yalnızca duygusal kıskançlık alt boyutu için deneyime açıklık değişkeni anlamlı bir yordayıcı olarak bulunmuştur. Yalnızca kadın katılımcılar için yapılan aşamalı regresyon analizlerinde sadece duygusal

kıskançlık ve bilişsel kıskançlık alt ölçeği için anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Duygusal kıskançlık için deneyime açıklık ve dışa dönüklük değişkenleri anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur. Bilişsel kıskançlık alt boyutu için ise sadece dışa dönüklük değişkeni yordayıcı olarak bulunmuştur. Erkek katılımcılar için yapılan aşamalı regresyon analizlerinde yalnızca bilişsel kıskançlık alt ölçeği için kaçınma ve sorumluluk değişkenleri anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur.

Tüm katılımcılarla yapılan analizlerde yalnızca duygusal kıskançlık için anlamlı sonuç bulunması önemlidir. Bir çok araştırmacı kıskançlığı temelde duygu temelinde ele almaktadır (örn., White, 1981) ve Pfeiffer ve Wong (1989) duygusal kıskançlığın aşkla olumlu bir ilişki gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu noktada, duygusal kıskançlığın tüm katılımcılar için ilişki için merkezi bir kavram olduğu düşünülebilir. Yukarıda belirtildiği gibi, bu boyut için ise yalnızca beş faktör kişilik envanterinin deneyime açıklık boyutu anlamlı bir yordayıcı olarak bulunmuştur. Deneyime açıklık boyutu kişilerde birçok kural ve sınırlamaya dair esneklik kazandıran bir boyuttur. Bu boyutta yüksek olan kişiler, geleneksel ve alışılmış olanı redderek gelişim odaklı, deneyimin her türüsüne imkân veren birimde davranabilecek esnekliğe sahiptirler (Sommer ve ark. 2002). Bu bağlamda bu boyutta yüksek puan kişiler geleneksel ilişki örüntülerini reddedebilirler, sosyal yaşamda daha aktif olabilirler ve potansiyel olarak daha fazla partner ile tanışabilir ve cinsiyet kalıpyargılarına uygun davranmamak konusunda daha rahat hissedebilirler. Kişilerin kendisinde görülen kişilik özelliklerini partnerlerine projekte ettiğini gösteren araştırmalar mevcuttur (Murray, Griffin and Holmes, 1996). Bu durumda bu sonuç, deneyime açık olan kişilerin eşlerini de bu şekilde algıladıkları ve bu durumun da duygusal açıdan kıskançlığa yol açtığı biçiminde açıklanabilir. Yalnızca kadın katılımcılarla yapılan analizlerde de duygu boyutu için de ilk yordayıcı değişken deneyime açıklık olarak bulunmuştur. Bu noktada yukarıdaki spekülasyon kadın katılımcılar için de açıklama olarak kabul edilebilir. İkinci yordayıcı değişken ise yine beş faktör kişilik envanterinin dışa dönüklük boyutudur. Dışadönüklük faktörü bireyin hayat dolu, neşeli, heyecanlı, konuşkan, girişken, liderlik ve sosyal olma gibi özelliklerini içermektedir (Sommer ve ark., 2002; Solmuş, 2004). Depue ve Collins dışa dönüklük kişilik özelliğinin kişiler arası ilişkilerle ilgili iki yön barındırdığını belirtmektedirler. İlki duygusal bağlılıktır ve yakın ilişkilere değer verme, onlardan keyif alma, sıcak ve şefkatli olmayı içerir. Diğer bileşen ise araçsallıktır ve sosyal baskınlık, liderlik, girişkenlik, teşhircilik gibi özellikleri içerir. Bu noktadan yola çıkarsak dışa dönüklüğün hem kişiyi ilişkide mutlu kılacak, aynı zamanda girişkenlik, teşhircilik gibi özellikler nedeniyle potansiyel partnerle tanışma açısından tehdit altında hissettirecek bir kişilik özelliği olduğu düşünülebilir. Bu durumda kavramın hem aşkla olumlu yönde ilişkili olan duygusal kıskançlığın hem de aşkla olumsuz ilişkili olan bilişsel kıskançlığın yordanmasına yol açmasına sebep olmuş olabilir.

Kadın katılımcılardan farklı olarak erkek katılımcılar için yalnızca bilişsel kıskançlık alt ölçeği için bağlanma değişkeninin kaçınma ve beş faktör kişilik envanterinin sorumluluk değişkenleri anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur. Öncelikle bağlanma değişkeninin sadece erkek katılımcılarda ve özellikle kaçınma boyutunun yordayıcı olarak bulunması beklenmedik bir sonuçtur. Bu çalışmada bağlanma kuramının varsayımlarına ve bu konu- daki önceki bulgulara dayanarak (örn., Knobloch, Solomon ve Cruz , 2001; Karakurt, 2001) kaygı boyutunun kıskançlığın tüm boyutları üzerinde etkili olabileceği düşünölmüştü. Bu beklenti, giriş bölümünde detaylı anlatıldığı üzere bu boyutun olumsuz benlik modeli ve diğerlerinin onayına bağımlılık ile ilişkilerinden kaynaklanıyordu. Daha önce aktarıldığı gibi, bağlanma da, kıskançlık da, potansiyel bir ayrılık ya da ilişkiye tehdit durumlarında aktive olur (Guerreroi, 1998, Marzazziti ve ark., 2010). Bu durumda, bu çalışmada kaygı boyutunun belirleyici ıkınmaması belki de bu çalışmanın örneklemini oluşturan bireylerin evli oldukları için flört eden çiftlere göre kendilerini daha az tehdit altında hissetmeleri ile açıklanabilir. Yalnızca erkek katılımcılar için kaçınma boyutunun yalnızca bilişsel kıskançlığın yordayıcı olarak bulunmasını geleneksel cinsiyet rolleri ile açıklanabilir. Bilindiği gibi geleneksel cinsiyet rolleri erkeğin duygularını göstermekten kaçınmasını, bağımsız, kendine dayanan, ilişkisel değil, iş odaklı olmasını vurgular (Basow, 1992). Bu beklentilerle tutarlı olarak bu çalışmanın erkek katılımcıları eğer geleneksel cinsiyet rollerini benimsemişlerse kaçınma düzeyleri arttıça kıskanlıklarını duygusal ve davranışsal olarak ifade etmek cinsiyet rolleri ile tutarlı olmayacağı için daha fazla bilişsel kıskançlık deneyimlemiş olabilirler. Belki de bu sonuç kaçıngan bağlananların duygu düzenleme stratejilerine bağlanabilir. Kaçıngan boyutunda yüksek puan alan insanlar, partneri kıskanma gibi stres verici bir durumda deaktivasyon stratejisi olarak isimlendirilen duyguyu baskı altına alma şeklinde bir başa çıkma stratejisi kullanırlar (Gillath, Bunge, Shaver, Wendelken,ve Mikulincer, 2005). Bu durumda belki de bu çalışmanın erkek katılımcıları kullandıkları bu strateji ile kıskançlığın duygusal yönünü baskı altına alabiliyor ve ancak onu düşünsel olarak deneyimlemeye devam ediyor olabilirler. Diğer yordayıcı değişken olan sorumluluk boyutu ise disiplinli olmayı, dikkatliliği, kararlılığı, sorunlarla başa çıkabilmek için hazırlıklı olmayı, değerlerine belirgin bağlığı, başlanan bir içi bitirebilme becerisini ve planlı olmayı tanımlamaktadır (Solmuş, 2008). Böyle bir boyut kişinin ilişkisine yönelik kontrol edici düşünceleri arttırabileceğinden bu beklendik bir sonuçtur. Ayrıca ilişkisine karşı sorumluluk düzeyi yüksek olanlar, ilişkiyi koruma anlamında çevreden gelebilecek olası tehlikeleri düşünerek, bilişsel anlamda kıskançlık yaşadıkları düşünölebilir. Bu sonuç aynı zamanda yine içinde yaşadığımız kültüre uygunluk göstermektedir. Geleneksel anlamda

erkekten beklenen koruyucu ve kollayıcı şekilde ilişkinin sorumluluğunu almasıdır. Bu çalışmada erkek katılımcıların sosyo - ekonomik durumunun yüksek olduğu dūřunulurse geleneksel roldeki gibi davranmadığı, ancak bilişsel dūzeyde ilişkinin sorumluluğunu aldığı sūylenebilir. Bu nedenle, bundan sonraki araştırmalarda bu konuda cinsiyet farklılıklarının yanı sıra bireylerin cinsiyet rolū yōnelimleri de incelenabilir.

Tūm sonuçlar değerlendirildiğinde, kıskançlığın yordanması için seçilen değişkenlerden en fazla beř faktōr kişilik envanterinin alt boyutları yordayıcı olarak bulunmuştur. Wade ve Walsh (2007), beř faktōr kişilik envanteri ile kıskançlık ilişkisini inceledikleri çalışmalarında anlamlı bir sonuç bulamamışlar ve bunu da bekar, ilişkisi olan, evli ve belirsiz olan kişilerden oluşan heterojen ōrneklemeleri ile açıklamışlardır. Bu durumda bu çalışmanın ōrneklemi evli bireyler olduğu için kalıcı kişilik ōzelliklerinin ilişki dinamikleri üzerinde belirleyici olması beklenebilir.

Kadın ve erkekler için ayrı ayrı yapılan analizler kıskançlıęın yordanmasındaki cinsiyet farklılıklarını ortaya koymaktadır. Kıskançlık ve cinsiyet farklılıkları konusunda yapılmıř olan çalıřmalar çoęunlukla evrimsel teo-riye dayandırılmıř ve kadınların daha fazla duygusal, erkeklerin ise cinsel kıskançlık yařadıęı bulunmuřtur (Buss, Larsen, Westen ve Semmelroth, 1992). İřpanya ve Arjantin’de rakip ōzellikleri ve kıskançlık iliřkisi üzerine yūrūtūlen bir çalıřmada her iki cinsiyette sosyal komūnal ōzelliklerin en fazla kıskançlıkla iliřkili olduęu bulunmuřtur. Ancak kadınlarda ikinci olarak rakibin fiziksel ōzellikleri en fazla kıskançlık uyandırırken, erkeklerde sosyal gū ve baskın ikinci ōzellikler bulunmuřtur (Buunk, Salano, Zurriaga ve Gonzales, 2011). Bu sonuç, bu çalıřmanın kadın ōrneklemi ile tutarlık gōstermektedir. Deneyime açıklık ve dıřa dōnūklük sosyal komūnal ōzellikler olarak dūřūnūlebilir.

Sonuç olarak bu çalışmada kıskançlığın çeşitli alt boyutlarına ilişkin yordayıcı değişkenler bulunmuş ve cinsiyetler arasındaki farklılıklar ortaya konulmuştur. Bu sonuçlardan yola çıkarak, bundan sonraki çalışmalarda cinsiyet farklılıklarının araştırılmasının yanı sıra toplumsal cinsiyet rolū yōneliminin bu değişkenler bağlamında incelenmesi yararlı olabilir. Ayrıca, bu çalışma evli bireylerle sınırlandırılmıştır. Bundan sonraki çalışmalarda flōrt eden, birlikte yaşayan ve evli bireyler gibi ilişki tipi ve ilişki sūrelerine ilişkin karşılaştırmalar ilişkiye yōnelik tehdit algısı ve buna bağlı olarak bağlanma boyutlarının incelenmesi açısından yararlı olabilir.

Kaynakça

- Aslan, H. (2006). *Çalışanların İş Doyumu Düzeylerine Göre Depresyon Benlik Saygısı ve Denetim Odağı Algısı Değişkenlerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Basow, S.A. (1992). Gender stereotypes and roles. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole
- Barelds,D.P.H. (2005). Self and Partner Personality in Intimate Relationships. *European Journal of Personality Eur. J. Pers.* 19: 501–518 (2005)
- Baumeister,R.F., Campbell, J.D., Krueger,J.I., & Voha, D.K. (2003). Does high self esteem cause better performance, interpersonal success, happiness or hesltier life styles? *Psychological Science in the Public Interest*, 4, 1-44.
- Bradbury, T.N., & Fincham, F.D. (1990). Attributions in marriage: rewiev and critique. *Psychological Bulletin*, 107: 3-33.
- Bradbury, T.N., & Fincham, F.D.,Beach,S.R.H. (2000).Research on the Nature and Determinants of Marital Satisfaction: A Decade in Review. *Journal of Marriage and the Family* 62 (November 2000): 964–980
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult romantic attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 46-76). New York: Guilford Press
- Brown, J. D. (1998). *The self*. McGraw-Hill series in social psychology. New York, NY, US: McGraw - Hill.
- Buss, D.M & Haselton, M. (2005). *The Evolution Of Jealousy*. *Trends in Cognitive Sciences* www.sciencedirect.com (13.12.2010). 53
- Buunk, A.P., Solano, A.C., Zurriga, R., & Gonzales, P. (2011). Gender Differences in the Jealousy-Evoking Effect of Rival Characteristics: A Study in Spain and Argentina. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42, 323-339.
- Buunk, B. (1982). Anticipated Sexual Jealousy : Its Relationship to Self-Esteem, Dependency, and Reciprocity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 8, 310- 316.
- Büyüksahin, A. (2004). Türkiye’de Uyarlama Çalışmaları Yapılmış ya da Türk Kültüründe Geliştirilmiş İkili İlişkiler Kapsamındaki Ölçeklerin Kısa Tanıtımı. *Türk Psikoloji Dergisi* 19 (53), 129 – 143.
- Cihan - Güngör, H. (2007). *Evlilik Doyumunu Açıklamaya Yönelik Bir Model Geliştirme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi: Ankara
- Clarke,J., DeCicco,T.L. &Navara,G. (2010). An investigation among dreams with sexual imagery, romantic jealousy and relationship satisfaction. *International Journal of Dream Research* Volume 3, No. 1
- Collins, N. & Read, S. J.(1990). Adult Attachment, Working Models and Relationship Quality in Dating Couples. *Journal of Personality and Social Psychology*,58(4), 644 - 663
- Demirtaş, A. (2004). *Yakın ilişkilerde kıskançlık (Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi: Ankara
- Demirtaş, H, A. & Dönmez, A. (2006).Yakın İlişkilerde Kıskançlık; Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi* 17(3): 181 – 191.
- Demirtaş, H,A. & Dönmez,A. (2006). Jealousy in Close Relationships: Personal,Relational, and Situational Variables. *Türk Psikiyatri Dergisi , Turkish Journal of Psychiatry* 17(3): 181 – 191.

- Depue,R.A.,Collins,P.F.(1999) Neurobiology of the structureof personality: Dopamine, facilitationof incentive motivation, and extraversion. *Behavioral and Brain Sciences* (1999) 22, 491–569
- DeSteno,D., Valdesolo,P. and Bartlett,M.Y. (2006). Jealousy and the Threatened Self: Getting to the Heart of the Green-Eyed Monster. *Journal of Personality and Social Psychology* Copyright 2006 by the American Psychological Association 2006, Vol. 91, No. 4, 626–641
- Dugosh,J.W.(2000).On Predicting Relationship Satisfactiaon From Jealousy: The Moderating Effects Of Love. *Current Research in Social Psychology*, 5, 17
- Gateveva, M. ve Paik, A. (2011). Emotional and Physical Satisfaction in Noncohabiting, Cohabiting, and Marital Relationships: The Importance of Jealous Conflict. *Journal of Sex Research*, 48 (1), 29-
- Gillath,O., Bunge,S., Shaver,c.w. Wendelken,ve Mikulincer,M (2005). Attachment-style differences in the ability to suppress negative thoughts: Exploring the neural correlates. *NeuroImage* 28 (2005) 835– 847
- Guerrero, L. K. (1998), Attachment-style differences in the experience and expression of romantic jealousy. *Personal Relationships*, 5: 273–291.
- Guerreroa L. ve Eloy, S. (1992). Relational Satisfaction And Jealousy Across Marital Types. *Communication Reports*: 5 (1).
- Griffin, D. ve Bartholomew, K. (1994). Models of the Self and Other: Fundamental Dimensions Underlying Measures of Adult Attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*,1994, Vol.67,No.3,430-445 Copyright 1994bytheAmerican Psychological Association,Inc.0022-3514/94.
- Güler - Şahin, R. (2006). Bireylerin Proaktif Kişilik Yapısı ile Benlik Saygısı Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Harris,C.R. (2002). Sexual and Romantic Jeaousy In Heterosexual And Homosexual Adults. *American Psychological Society* VOL. 13, NO. 1.
- Hazan, C.& Shaver, P.R(1994). Attachment as an Organizational Framework For Research on Close Relationships. *Psychological Inquiry*, Vol. 5, No. 1. (1994), pp. 1 - 22. 56
- Hazan, C.& Shaver, P.(1994). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1987, Vol. 52, No. 3, 511-524
- John,O.P. and Srivastava,S. (1991) The Big Five Trait Taxonomy: History, Measurement, and Theoretical Perspectives.L. Pervin and O.P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (2nd ed.). New York: Guilford (in press). <http://www.rc.usf.edu/~jdorjo/Personality/BIG%20FIVE%20TRAIT%20TAXONOMY.pdf>
- Karakurt, G. (2001). The İmpact Of Adult Attachment Styles On Romantic Jealousy. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Knobloch, L. K., Solomon, D. H. and Cruz, M. G. (2001), The role of relationship development and attachment in the experience of romantic jealousy. *Personal Relationships*, 8: 205–224.
- Lucas, R.E. and Ed Diener,E., Grob,A., Suh ,E.M.and Shao,L.(2000). Cross-Cultural Evidence for the Fundamental Features of Extraversion. *Journal of Personality and Social Psychology* 2000, Vol. 79, No. 3, 452-468

- Marazziti,D., Consoli,G., Albanese,F., Laquidara,E., Baroni,S., Dell’Osso,M.C.(2010). Romantic Attachment and Subtypes/Dimensions of Jealousy. *Clinical Practice & Epidemiology in Mental Health*, 2010, 6, 53-58 53
- McCrae, R. R. & John, O. P. (1992). An introduction to the five-factor model and its applications.http://psych.colorado.edu/~carey/Courses/PSYC5112/Readings/psnBig5_Mccrae03.pdf (17.06.2012).
- Melamed, 7. (1991). Individual differences in romantic jealousy:The moderating effect of relationship characteristics. *European Journal of Social Psychology*, 21, 455-461.
- Murray, L.S., Holmes,G.J., & Griffin, W.D. (1996). The self-fulfilling nature of positive illusions in romantic relationships: Love is not blind, but prescient. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71 (6), 1155-1180.
- Peter A. Andersena,P.A., Eloy, S.V., Guerrerob,L.K. &Spitzberga ,B.H.(1995). Romantic jealousy and relational satisfaction: A look at the impact of jealousy experience and expression. *Communication Reports Volume 8, Issue 2, 1995 pages 77-85*
- Pfeiffer, S.M. ve Wong, P.T.P (1989). Multidimensional Jealousy. *Journal of Social and Personal Relationships*, 6, 181-196.
- Pines, A. M. (2003). Aşk ve Kiskanlık. ev. Canan Yonsel. İstanbul; Okuyan Us Yayın.
- Rholes, W.S. & Simpson, J.A. (2004). *Adult Attachment. Theory, Research and Clinical implications*. New York: The Guilford Press.
- Selcuk, E., Gunaydin, G., Sumer, N., & Uysal A. (2005). Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir lm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II_nin Türk rnekleminde psikometrik aıdan değerlendirilmesi *Türk Psikoloji Yazıları* 8, 1-11.
- Shackelford,T.K., Voracek,M., Schmitt,D.P., Buss,D.M., Weekes-Shackelford,V.A., Michalski,R.L.(2004). Romantic Jealousy in Early Adulthood and In Later Life. *Aldine Transaction, New Jersey Human Nature, Vol. 15, No. 3, pp. 283–300*.
- Sharpsteen, D.J. (1995). The Effects of Relationship and Self-Esteem Threats on the Likelihood of Romantic Jealousy Romantic Jealousy, *Journal of Social and Personal Relationships*, 12, 89-101
- Solmuş, T. (2008). Bağlanma ve Aşkın İki Yz. İstanbul; Sistem Yayıncılık. 58
- Solmuş, T.(2004). İş Yaşamı, Denetim Odağı ve Beş Faktör Kişilik Modeli. *Türk Psikoloji Bülteni*, 10, 34 - 35, 196 - 205
- Somer, O., & Goldberg,L.R. (1999). The structure of Turkish trait-descriptive adjectives. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 431-450.
- Somer, O., Korkmaz, M. & Tatar, A. (2002). Beş faktörlü kişilik envanterinin geliştirilmesi: Ölçek ve alt ölçeklerin oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17, 49,21-33.
- Tezer, E. (1986;1996). Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum; Evlilik Yaşam leği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2,(7), 1996.
- Tufan - etin, B. (2010). Evlilik Doyumunun Bazı Değişkenlere Göre Yordanması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Wade, T. J.,Walsh, H. (2008).Does The Big-5 Relate to Jealousy, Or Infidelity Reactions ? *Journal of Social, Evolutionary, and Cultural Psychology* www.jsecjournal.com. 2 (3): 133-143. (18.06.2012).
- White, G.L. (1981). A Model Of Romantic Jealousy. *Motivation and Emotion*, 5,(4)